

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Lliurament de la medalla de la
Universitat de València a Ernest Lluch i
Martín

Discurs d'acceptació (pòstum)

València, 21 de novembre de 2002

PARAULES PRONUNCIADES PER LA PROF. ROSA LLUCH,
FILLA D'ERNEST LLUCH

El protocol de l'acte preveu una intervenció de resposta per part de la família de l'Ernest Lluch i és just i de raó que agraïm la concessió de la medalla. He -i hem- pensat que una manera apropiada de fer-ho, seria llegint les seves pròpies paraules, deixant-lo parlar a ell amb una tria d'alguns dels seus nombrosos escrits que fan referència als estudiants i professors de la Universitat de València, a la seva ciutat i al País Valencià, en general. La medalla se li ha concedit a ell i, per tant, el més lògic és que siguin paraules del meu pare les que serveixin per agrair-ho.

No cal explicar la vinculació de l'Ernest Lluch amb València, però com a introducció deixeu-me llegir unes paraules escrites per un dels seus amics, Vicent Soler, publicades l'any 2001 a Figueres dins el llibre col·lectiu *Entrelluchs*¹:

"... Entre aquest bosc d'interessos i amors, permeteu-me que en destaque tres: la seua Catalunya nadiua, el seu Euskadi d'adopció i el País Valencià amb el qual es va identificar pregonament per sempre més, des que es posà a viure-hi a primeries dels setanta.

... Els seus contactes valencians havien estat intensos des de feia anys, i, particularment, en el mesos precedents, perquè havia assumit la direcció i coordinació d'una obra que marcaria l'inici de l'anàlisi sistemàtica i moderna de l'economia valenciana: *l'Estructura Econòmica del País Valencià*.

... S'incorpora al claustre de la Facultat d'Econòmiques... Lluch, professor i ciutadà, s'arrelaria, com pocs, en un País Valencià els batecs del qual va fer seus des del primer moment. Més encara, Lluch va gaudir, de debò, aquests anys. Ho explicava així el 1996 a un periodista: "Els meus anys valencians em deixaren tanta petjada que en la meua agenda és en la lletra F [de Facultat] on tinc els meus telèfons mentre que els de Barcelona els tinc en una més neutra U d'Universitat".

...Mai no va perdre el contacte i, sobretot, sempre va mostrar especial preocupació per com anava concretant-se la transició democràtica per aquelles terres i com avançaven els valencians en la seua pròpia autoestima."

Les entrevistes a les que es referia Vicent Soler ara mateix, van ser fetes durant l'estiu de 1996, i es van publicar l'any 2001, en un llibre titulat *Què pensa Ernest Lluch?*². A la pregunta del periodista Marçal Sintès sobre la seva arribada a València, ell respon:

"... Vaig anar a València, devia ser l'any setanta, perquè [a Barcelona] ho tenia molt difícil...

- Allà vaig ser professor agregat interí. Aleshores vaig tenir les oposicions convocades durant molt de temps, perquè un coronel que després va participar en el 23-F i que pertanyia als serveis d'informació de Carrero Blanco, va fer un informe molt desfavorable sobre mi. Em van fer molt la guitza, però molt, molt, molt, molt. Me'n recordo amb suor. Era per tirar el barret al foc .

¹ Vicent SOLER, "Lluch i el País Valencià", dins *Entrelluchs. Una aproximació empordanesa a Ernest Lluch*, Brau edicions, Figueres 2001.

² Marçal SINTÈS, *Què pensa Ernest Lluch?*, Dèria editors-Proa, Barcelona 2001.

... A València em va passar una cosa molt sorprenent: que vaig ser molt feliç i em va agradar molt València. Vaig treballar molt i dels alumnes que van treballar directament amb mi ara n'hi ha 23 que són professors a València.

Marçal Sintès continua tot confirmant: - Aleshores vostè va escriure un llibre on defensava el que va anomenar *La Via valenciana*.

- Si a la vida un està content d'algunes coses, jo n'estic d'haver escrit aquest llibre. El que era una novetat del llibre és que des del camp del valencianisme es defensés el pes industrial que havia agafat València. També s'explicava com València havia arribat a ser un país industrial, contra el que sostenia el valencianisme més tradicional."

Com li hem sentit dir a ell mateix, un dels llibres que estava més orgullós d'haver escrit és *La Via Valenciana*, obra guanyadora del Premi Joan Fuster en els Premis Octubre de l'any 1975 i recentment reeditat gràcies a l'interès de Vicent Soler i Vicent Olmos³. La nota que va escriure per a la seva primera edició diu el següent:

"Aquesta «via» seria incomprendible sense el treball de molts científics socials i de molts aprenents de l'ofici. També ho seria sense l'ambient ple d'interrogants creat pels meus companys i els estudiants de la Facultat d'Econòmiques de València des del curs 1969-1970. Conferències i xerrades per col·legis majors, centres culturals i llocs tancats des d'Alacant fins a Carlet m'han ensenyat moltes coses.

Investigacions i noves preguntes fan, sortosament, que tot quedi prou obsolet, però també amb l'esperança que cadascun d'ells sigui un graó de l'endemà.

Un llibre com aquest, lligat a uns homes i a uns moments, ha d'anar forçosament lligat a uns noms propis. En primer lloc el de Màrius Garcia Bonafé, qui m'anima a començar conjuntament un llibre que quan puguem l'enllestirem, i el de Vicent Ventura. Haig de recordar que el títol, tan togliattí, és d'Alfons Cucó [[aquest gran amic del pare i de tots nosaltres que, malauradament, avui no està entre nosaltres]]. La vida civil m'obliga a un solidari record als «10 d'Alaquàs» que fórem detinguts acusats de formar el Consell Democràtic del País Valencià, propugnar un Estatut d'Autonomia i propiciar una Generalitat provisional. Hi érem amb Laura Pastor, Joan Pérez Benlloch, Vicent Soler, F.X. Navarro, Carles Dols, Francesc Candela, Josep Guia, C. Martínez Llana i Josep Corell."

Anys més tard, l'Ernest Lluch es va tornar a referir a aquest llibre.

L'any 2000, mesos abans de la seva mort, va redactar un currículum⁴ que comença dient "La vida d'un investigador és, bàsicament, la dels seus treballs". En ell, entre moltes d'altres coses, explica la seva estada a València i la feina que hi va desenvolupar amb aquestes paraules:

"Durant dos anys, per raons alienes a la meua voluntat, vaig exercir de professor a la Universitat Complutense de Madrid i per les mateixes raons vaig anar a la Universitat de València on hi vaig restar entre 1970 i 1979. La meua estada a la Facultat d'Econòmiques d'aquesta Universitat va ser especialment fructífera per a mi. Com a professor vaig treballar activament amb els alumnes, vint-i-tres dels qui ho feren d'una

³ Ernest LLUCH, *La via valenciana*, editorial Afers, Catarroja 2001, amb introducció, epíleg i bibliografia de Vicent SOLER, p. 55. La primera edició era d'Eiiseu Climent, València 1976.

⁴ Editat a la *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 42, octubre de 2001, pp. 18-22.

manera directa són avui catedràtics, la major part a la Facultat Valenciana, que pels índexs quantitius és un dels centres amb més producció d'Espanya. D'una manera més específica, tres són en l'actualitat catedràtics de la disciplina de Pensament Econòmic o Economia Política amb unes obres de gran interès, com és el cas de Salvador Almenar, Vicent Llombart i Segundo Bru. D'aquests anys han quedat nombrosos treballs, dels quals vull destacar sobretot la reelaboració de la meua tesi doctoral i, d'una manera més concreta, un llibre, *La via valenciana*, que marca, segons ha estat dit repetidament, l'orientació de molts treballs posteriors. Un llibre que em permeté aprofundir la realitat econòmica i el pensament econòmic d'una zona en la qual l'agricultura d'exportació era la nota predominant, tot i que vaig subratllar, junt amb Jordi Nadal, que el grau d'industrialització era molt superior al considerat convencionalment. Durant aquests anys, vaig dirigir diverses tesis doctorals, vaig publicar un primer treball sobre la metodologia de la història nacional del pensament econòmic i vaig publicar una edició crítica sobre els textos econòmics del principal il·lustrat valencià, Gregori Mayans."

Malgrat que l'Ernest Lluch destinava bona part del seu temps a la seva recerca científica, com a polític no va deixar mai de banda les seves preocupacions per la vida civil, com deia ell mateix unes ratlles més amunt.

Un dels temes que el preocupava era l'entesa entre els pobles i com es podia millorar, sobretot la d'aquells que tant s'estimava. En un article publicat a *La Vanguardia*, l'any 1988⁵, titulat "Valencians i catalans" s'hi referia així:

"A Catalunya és necessari que es conegui millor la Comunitat Valenciana. Mentre a Catalunya no es difongui aquest coneixement de la Comunitat Valenciana i del coneixement no se'n derivi admiració, no serà possible una relació. Hi ha un cert complex de superioritat que no proposo que sigui substituït per un de signe contrari, sinó simplement de reconeixement de que l'economia valenciana és la que té unes característiques més italianes de tota la península Ibèrica. Personalitat política diferenciada i millor coneixement per part catalana, són dos elements essencials per a una relació més normal. Aquest coneixement per part valenciana presenta, a vegades, el temor d'un "perill català", però amb més freqüència una mitificació més enllà d'allò que és raonable, la qual cosa tampoc no és normal.

...

Som massa a prop i amb problemes que junts podem resoldre millor per a no optar per un desglaç. Per altra banda, mai es tenen ressentiments amb els que viuen a les antípodes, però tampoc es tenen problemes i solucions comuns. I aquest és certament el cas de valencians i catalans".

Per acabar i reiterant la meua/nostra intenció de reprendre la paraula de l'Ernest Lluch en aquest acte, voldria llegir-vos la versió catalana que he fet, d'un dels últims articles que va escriure. Com sabeu, el mes d'octubre de l'any 2000 va tornar a viure aquí a València impartint un curs de doctorat.

Aquella estada va ser molt agradable per a ell, perquè li va permetre poder retrobar-se amb assiduitat amb vells i nous amics i deixebles. Va plasmar bona part de les seves impressions a l'edició "Comunitat Valenciana" d'*El País* en un article titulat "Antics i

⁵ *La Vanguardia*, 18 de novembre de 1988.

nous alumnes valencians"⁶, juntament amb unes reflexions sobre els estudiants universitaris. Deia així:

"He tornat a donar classes a València. Vaig fer-ho durant nou cursos i vaig interrompre-ho en fa vint. Tornar m'ha alegrat molt i m'hi he abocat com acostumava. Des de la distància he vist arrelar a molts dels meus antics alumnes a la universitat valenciana, i a d'altres no. M'he omplert de satisfacció quan he vist que «la meva» Facultat d'Econòmiques s'enfilava -un altre dia en donaré dades- entre els quatre centres que produeixen més investigació de tot Espanya.

M'entristeix, en canvi, la impressió que recullo que potser no tot està anant tan i tan bé, segons em confirma Martínez Serrano. Em va alegrar que fora de la Facultat molts alumnes tinguessin alts càrrecs en el socialisme: Lerma, Ródenas, Llombart, Almenar, Bru, García Reche i força més. Ara m'ha alegrat que la collita popular tampoc no hagi estat escassa: Barberà, Bonilla, Quesada. Com a professor, has de partir de la teva ideologia però procurar que també cada alumne acabi essent més competent en la seva...

No m'he deixat envair aquestes passades setmanes per la nostàlgia sinó pel desig d'examinar-me del que he après durant aquests anys i l'acceleració del coneixement sobretot em força a examinar-me de si sé transmetre el que he après els darrers tres anys. El president de la institució que m'ha «recuperat» (no he deixat de venir cada any), la Fundació Cañada Blanch, juntament amb la Universitat de València, em demana que compari els meus actuals estudiants amb els que vaig tenir a València -fa temps- i amb els que tinc -ara- a Barcelona. Per començar, els comparo amb els que vaig veure als Estats Units davant la pregunta del notari Carlos Pascual.

Els d'Amèrica tenen menys coneixements quan acaben la carrera que els nostres. Ja els tenien quan acabaren el batxillerat com pot comprovar-se amb la quantitat de màximes notes amb la lletra A que han obtingut els qui han estudiat l'últim any de batxillerat a l'«altra banda». En canvi, després d'acabar els estudis de doctorat perdem «pistonada».

La causa individual és que aquí pregunten menys, en part per no saber parlar en públic i aixecant la barbeta, i que aquí saben molt poc com es fabrica un paper. Preguntant es pot «fer el ridícul», sagrat temor, i, escrivint, poden fer-se «espardenyades»; però amb els dos mètodes s'aprèn i s'avança. És aquí on comencem a perdre «pistonada». Tot això s'agreuja per les poques places per a investigar, ara que actua la caiguda de la natalitat de fa uns anys, que no fa necessaris més, sinó menys professors. D'aquí doncs que cada dia vegi més becaris i joves investigadors en condicions precàries. Quan escric precari, vull dir entre 40.000 i 120.000 pessetes al mes, com passa al meu Departament barceloní, i sense feina segura.

Entre València i Barcelona em sembla que l'atreviment i l'encert de preguntar més, majoritàriament en valencià tot i que les classes fossin en castellà, es decanta a favor dels alumnes més del sud. L'experiència és massa breu i recent per a opinar sobre la capacitat de fabricar papers. Hi trobo quelcom en comú: el més urgent ara és entusiasmar-los. D'estudiar, estudien i saben més que abans però relacionen menys l'economia amb les pàgines del ram en els diaris. A la vegada estudien manuals i els apunts presos adequadament a classe, però llegeixen poquíssims llibres d'economia de lliure elecció tal i com es fa amb una novel·la o un llibre d'història. Hi ha diferències

⁶ Publicat a *El País Comunitat Valenciana* a començaments de novembre de 2000.

positives per als alumnes valencians, però aquests m'han escollit i els catalans em troben. En tot cas, he dedicat part del meu esforç per tal que vegin que les teories econòmiques contemporànies no són per a mi una cosa que s'estudia sinó que es viu i que serveix per a analitzar problemes rellevants i que proporcionen normes per a millorar la vida material de les persones.

Tant al nord com al sud hi arriba un preocupant «llast» de l'ensenyament secundari: no tenen vocabulari i a alguns els costa d'entendre conceptes, escolten músiques amb auriculars a classe o no tenen interès. M'ho deia la nit dels «Premis Octubre» Josep Fontana, que també va estar aquí de catedràtic, i m'ho repeteix la valenciana Marisa de Ferran que treballa en un institut. Seran ecos certs? Pot fer-se la reforma de l'ESO sense duros? Ara treballem amb previsions del futur que ens inquieten, tot i que no són pessimistes del tot. De tot fa «vint anys» com canta Joan Manuel Serrat, però pensó en els propers «vint anys» i em preocupo una mica. Malgrat tot, jo, com molts d'altres professors d'institut, tenim «l'ofici que més ens agrada» i els alumnes que desitgem."

Fins aquí he llegit un recull impressionista del pensament vital i del tarannà de professor que va tenir l'Ernest Lluch. Només afegir que és ben simptomàtic que un dels darrers articles que va veure publicats, tractés també temes valencians. El va titular "També ens equivoquem"⁷ i hi rastrejava les darreres seqüeles del debat que tant li havia agradat amb el seu admirat Joan Fuster. Estic/estem segures que la concessió d'aquesta medalla l'hauria emocionat, però que també hauria dit que no n'era mereixedor.

Moltes gràcies.

⁷ Publicat a *El País Comunitat Valenciana* a començaments de novembre de 2000.